

Avsnitt 16

Sänkning och höjning och andra noteringar

Det har kommit en ny svensk vävbok av Åsa Pärson & Amica Sundström, Konsten att väva, en praktisk vävbok. De ritar här genomgående med höjning, dvs en markerad, röd, ruta i bindemönstret visar att varptråden är höjd över inslaget. Det ger mig anledning att se närmare på hur man har ritat och noterat i vävböcker och vid utbildningar i olika tidsperioder¹.

I det här avsnittet tittar vi på olika sätt att rita bindemönster och vävdiagram².

I Sverige/Skandinavien har vi numera oftast menat att en röd, markerad, ruta visar att den varptråden är sänkt. Men så har det inte alltid varit. I tidigare svenska vävböcker har bruket varierat.

Väfskolan i Borås startade 1866. Skolan hade lärare som var utbildade i Tyskland för industrin och då skedde undervisningen enligt det tyska systemet. Man ritade alltså med höjning. Min faster gick på Väfskolan 1928-1930. Av hennes anteckningar ser jag att man ritade med höjning även i handvävningen. Jag har skrivit om undervisningen på hennes tid³. När jag gick min utbildning i Borås på slutet av 60-talet ritade vi på handvävningsutbildningen med sänkning, men på utbildningen mot industrin med höjning.

I det vi nu brukar kalla ”skandinavisk vävtradition” är vi ensamma om att en markerad, fylld, ruta betyder att varptråden är sänkt för inslaget. Varför – och när – detta till slut blev standard har jag länge undrat. En förklaring jag hört, men inte fått verifierad, är att vävlärarna någon gång kom överens om att en markerad ruta skulle stå för att varptråden var sänkt för inslaget. Resten av världen och industrin fortsatte med att markera höjd varptråd.

I äldre vävböcker är sättet att teckna mycket varierande. Solvningen kan placeras under eller ovanför bindemönstret. Trampningen kan ligga till höger eller till vänster om bindemönstret. Solvningen kan vara markerad med fyllda rutor eller med streck. Trampningen är ibland enbart inskriven med siffror som visar i vilken ordning man ska trampa ner tramporna. Solvningen kan vara tänkt att läsas från höger eller från vänster. Skaft och trampor numreras inte alltid på samma sätt i olika böcker.

När man räknar upp det så här verkar det snårigt, men det är egentligen samma diagram. Man kan solva, trampa och knyta upp efter dem på samma sätt som de vävdiagram vi nu blivit vana vid. Det viktigaste, för att få rätsidan på tyget uppåt i vävstolen, är att läsa sig till om uppknytningen är tänkt att visa att skaften ska sänkas eller höjas.

Det kan ändå ibland bli lite lurigt, som i Montell-Glantzbergs vävbok⁴. När tyget analyseras för att få fram bindningen markeras de höjda trådarna. Men när uppknytningen konstrueras utgår man från de sänkta trådarna i bindemönstret. Och markerar dem i uppknytningen. Så om man följer beskrivningarna i boken ska de fyllda rutorna i uppknytningen knytas för sänkning.

I äldre vävböcker avbildas oftast inte bindemönstret, utan enbart solvning, trampning och uppknytning. Ofta finns det med en bild av väven. Men jag har märkt att det inte alltid är rätt väv till rätt inredning! Därför är det en fördel att kunna knappa in inredningen i ett vävprogram för att kolla.

I det här avsnittet ser vi på några olika noteringar från äldre och nyare vävböcker.

1 En större genomgång av utbildningarna skulle vara intressant

2 Jag använder ordet *vävdiagram* för hela inredningen, med bindemönster, solvning, trampning och uppknytning.

3 www.textilverkstad.se/lena. ”Hur ritade man” och ”Bindningslära”.

4 Montell-Glantzberg, Väv boken. Handbok för hemmet och skolan. 1925.

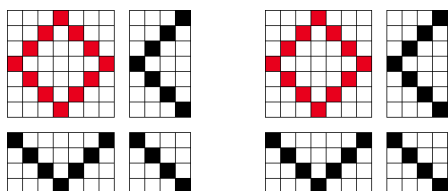
Vi börjar med att se på hur ett bindemönster har avbildats grafiskt som ett rutnät i de senare årens vävböcker. De lodräta raderna betecknar varptrådarna och de vågräta raderna inslagen. Den korsning där varptråden och inslag binder med varandra markeras med en röd ruta. Den rutan kan antingen betyda att varptråden är sänkt eller att varptråden är höjd. Vi säger att vi ritar med sänkning eller med höjning.

Vad är skillnaden mellan bindemönster ritade med sänkning respektive höjning?

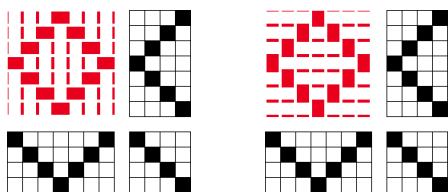
Här är två bindemönster.

De är ritade i WeavePoint, det vänstra med sänkning, det högra med höjning.

Se Alternativ | Inställningar | fliken Vävstol.



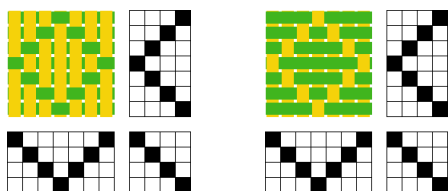
Som rutmönster ser de likadana ut.



Med Visat Som trådar ser man skillnaden.

I bindemönstret till vänster visar den röda rutan att den varptråden är sänkt och att det är inslaget som syns. En fylld ruta i uppknytningen betyder att skaftet ska knytas för sänkning.

I bindemönstret till höger visar den röda rutan att den varptråden är höjd och att det är varptråden som syns. En fylld ruta i uppknytningen betyder att skaftet ska knytas för höjning. Eller i en trissvävstol – de ofyllda rutorna ska knytas till sänkning.



Tydligare blir det med gul varp och grönt inslag.

Numrering av skaft och trampor

Hur man numrerar skaft och trampor skiljer sig åt mellan vävböcker och mellan vävbeskrivningar. Om man har en vävbeskrivning och ska följa den så spelar det ingen praktisk roll vilket som är skaft 1, det överst eller det underst. Eller om det är höger eller vänster trampa som är nummer 1. Man följer diagrammet!

Men om man läser, eller pratar med någon, är det bra om man är överens om hur man numrerar skaft och trampor – det underlättar!

Använder man ett vävprogram måste man berätta för programmet hur man vill ha det. I WeavePoint finns ett flertal val. Det är praktiskt om man ritar av något från t.ex. en utländsk beskrivning. Använd beskrivningens numrering/inställning och koppla sedan om i programmet så att det blir så som känns bekant.

Vi ser på ett par äldre, svenska, vävböcker. Mer finns att läsa på Kerstin Fröbergers hemsida:

<https://bergdalaspinnhus.com/artiklar/weavingbooks-s.html>

<https://bergdalaspinnhus.com/artiklar/solvningar1-s.html>

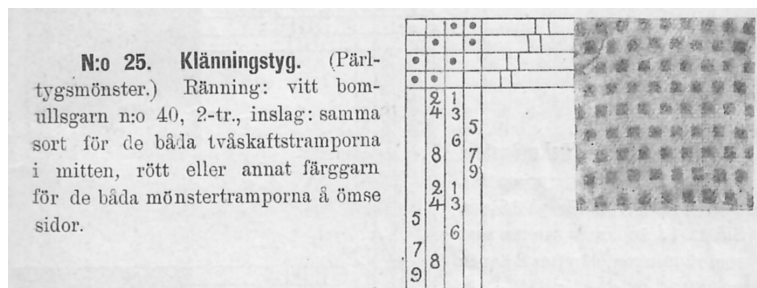
<https://bergdalaspinnhus.com/artiklar/solvningar1-s.html>

Nina von Engeström

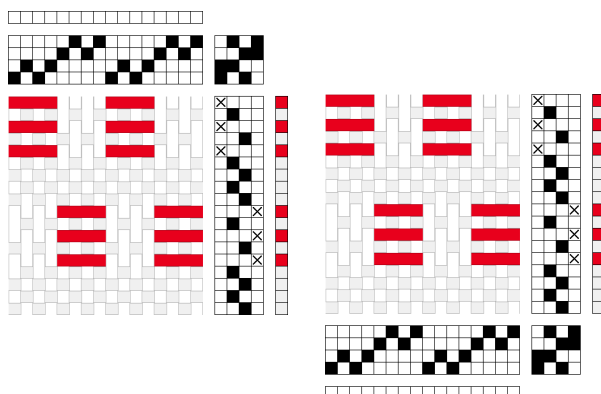
Nina von Engeströms bok Praktisk Vävbook tillägnad den idoga svenska kvinnan gavs ut i många upplagor. Den första kom 1896. Den finns också utgiven i en faksimilutgåva.

Boken består främst av beskrivningar på vävar. Inredningen visas tillsammans med en bild på tyget. Man kan läsa sig till att uppknytningsschemat visar sänkning av skaften.

När jag letade efter ett lämpligt exempel såg jag att tygproverna inte alltid ligger med den sida upp som visas med sänkning, inte alla trampningar gav rätt bindning. Så om man vill väva något från boken kan det vara en fördel att lägga in inredningen i ett vävprogram.



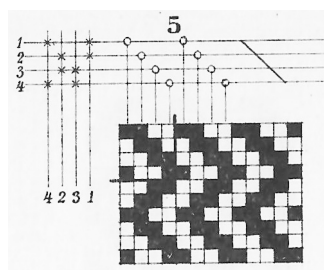
Trampningen beskrivs i boken med siffror som visar i vilken ordning man ska trampa, ett utrymmesbesparande sätt.



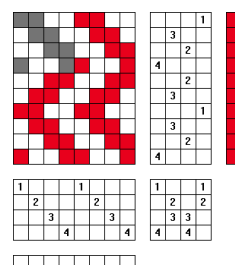
Inredningen i WeavePoint med solvnotan placerad ovanför och nedanför.

Maria Collin

Maria Collins Våra hemvävnader gavs ut i flera upplagor. Den första kom 1895. Där beskriver hon en del vanliga bindningar och några drällvävnader. De beskrivs med inredning och bindemönster.



Solvningen börjar till vänster.
Rapporten är markerad med en ruta.
I uppknytningen markeras för sänkning.



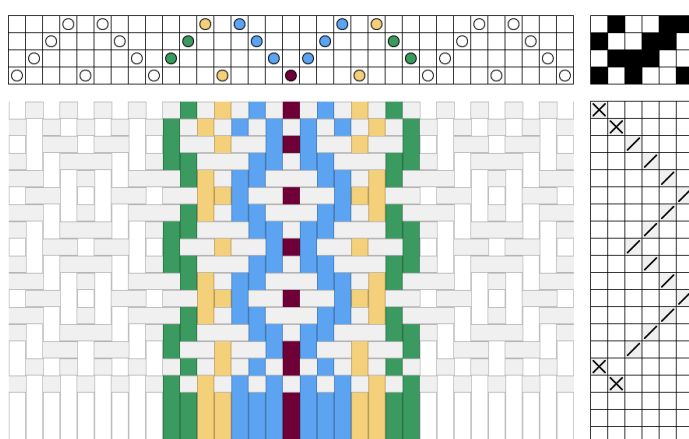
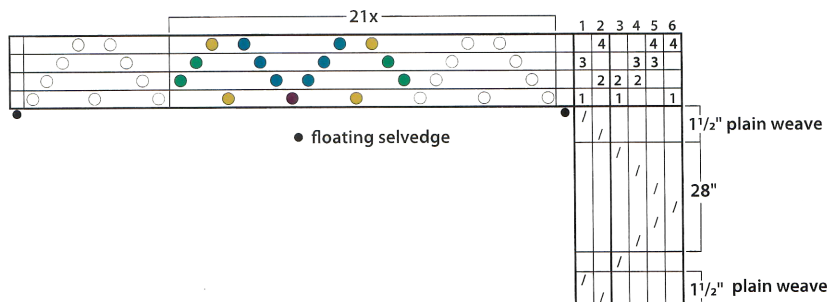
I följande upplagor, andra upplagan kom 1924, finns bidrag från Hemslöjdsföreningar med vävbeskrivningar. Inredningarna visas utan bindemönster, men med bilder på tygerna. Noteringarna görs inte på samma sätt i alla beskrivningarna.

Så här skriver Maria Collin som introduktion till avsnittet Vävnotor:

I de bidrag som ingått hava olika beteckningssätt för solvning och bindning kommit till synes. Åtskilliga hava vid inordnandet ändrats till det i del II använda systemet. Men då det kan vara av intresse att se olika system sammanförda har förf. ansett att något av varje slag borde få komma med. Det ena som andra beteckningssättet har sedan länge varit i bruk, och helt visst har varje system sina anhängare.

Amerikansk notering – exempel från Handwoven

På vävgrupperna på Facebook kommer då och då frågor hur vävnotor från amerikanska böcker och tidskrifter ska läsas och ibland hur de ska ritas om till den skandinaviska standarden. Vi tar ett exempel ur Handwoven March/April 2019.



I WeavePoint med samma inställningar som i tidningen

Ritat med höjning
Solvnotan uppe
Skaft 1 nere
Solvningen börjar till höger
Trampa 1 till vänster
Inslagsordningen uppifrån
Tuskaften i början och slutet
är här markerad med kryss.

I Alternativ | Inställningar ändrar vi till våra Skandinaviska inställningar.

Använd Verkställ för att se ändringarna allteftersom.

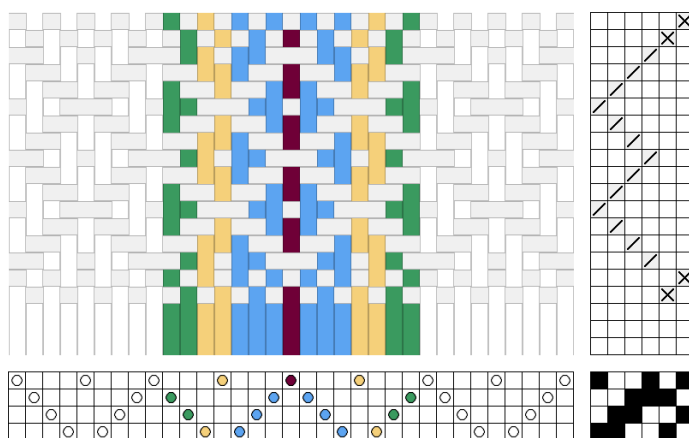
Skärmbild | Solvnotans placering – Under bindemönstret. Verkställ.

Positioner | Skaft 1 – Uppe, Trampa 1 till – Höger. Verkställ.

Vävstol | Skäl – Sänkning. Verkställ.

OK när allt är färdigt.

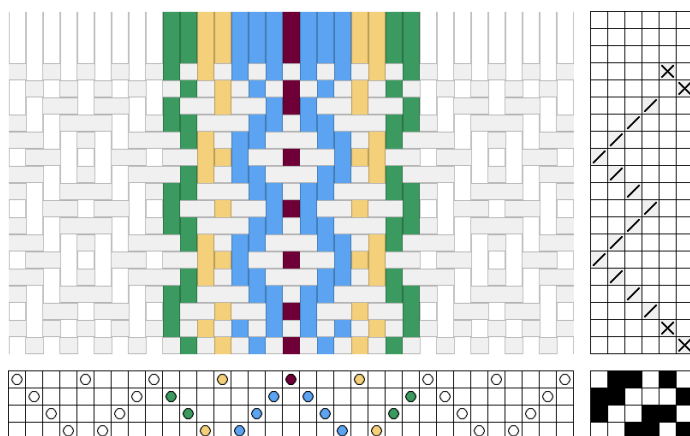
Nu har vi kommit hit:



Eftersom vi ändrat till sänkning är det nu den andra sidan av tyget som är uppåt i vävstolen. Vi vill också att inslagsordningen ska börja nerifrån.

Vi går vidare.

Markera hela uppsknytningen. Verktyg | Negativ uppsknytning.
 Inställningar | Positioner - Inslagsordningen börjar Nerifrån. Verkställ. OK.



Det är naturligtvis inte nödvändigt att rita om inredningen för att väva efter beskrivning. Det viktigaste är att i så fall komma ihåg att när man knyter tramporna så är det de ofyllda rutorna som knyts till sänkning. Det som känns mest främmande för mig är att läsa trampningen uppifrån.

Om det är en enklare solvning och den är likadan i höger och vänster sida borde man kunna testa att helt enkelt **vända beskrivningen upp och ned!** Jämför vad vi kom fram till i bilden ovan.

